

במסילה נעלה

מאת

הרב יואל רועי משדי שליט"א
מח"ס "במסילה נעלה" ור"מ בישיבת "נזר התורה"

מדוע משלוח מנות נזכר בפסוק קודם מתנות לאביונים
הרי מוטב להרבות במתנות לאביונים

**"לקיים עליהם להיות עושים וכו' לעשות אותם ימי משתה ושמחה
ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים".** (ט, כא - כב),

והקשה הגר"ש גאנצפריד בס' אפריון עה"ת (שמות, פורים), דלכאורה, מלבד אשר ראוי להבין על עיקר התקנה של משלוח מנות איש לרעהו - מדוע תקנוה. עוד ראוי להבין, דהנה בודאי מצות מתנות לאביונים גדולה ממצות משלוח מנות איש לרעהו, וכמ"ש הרמב"ם (בפ"ב מהל' מגילה הי"ז), שמוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעהו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים וכו'. [והמהר"ח פלאג'י בס' מועד לכל חי סימן לא (אות ק), הביא מספר ארחות יושר (פרק יט) שכתב וז"ל: ומדאגה אני מדבר, במה שראיתי בכמה בעלי בתים, שמרבים בהוצאות במשלוח מנות איש לרעהו, במיני מתיקה רוקח מרקחת מעשה רוקח, ומרבין ליתן שכר לשליח המביא אותן, וכן מתקנים מאכלים הרבה מינים ממינים שונים, כסעודת שלמה המלך בשעתו. ובמתנות לאביונים שהיא מצוה רבה מצמצמים את עצמם, אף על פי שהוא דבר מועט. וכתב רבינו משה בפרק שני מהלכות מגילה וזה לשונו, מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים, מלהרבות בסעודתו ובמשלוח מנות איש לרעהו, שאין לך שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה, שנאמר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים וכו'. ע"כ. והירא את דבר ה' יפריש מממונו לצדקה המובחר ממה שהפריש להוצאת פורים, זה תוכן דבריו. ודברי פי חכם חן].

ואם כן, לכאורה היה ראוי להקדים בפסוק את העיקר שזה מתנות לאביונים, וכך היה לכתוב "ומשלוח מתנות לאביונים ומנות איש לרעהו".

והנראה בזה בס"ד, ע"פ דברי הבית הלוי (עה"ת, ריש פרשת תרומה), דהנה פרשה תרומה באה לאחר פרשת משפטים, והרמז בזה הוא, שלפני ה'תרומה' ידאג ל'משפטים', היינו שכספו יהיה בכשרות ללא חשש גזל. כלומר, שקודם שיעשה האדם צדקה בממונו, צריך לראות שלא יהיה בממונו חשש גזל, שאם לא כן, אין הצדקה מועילה לו כלל, וכמו שמצאנו גבי לולב הגזול, שפסול למצוה משום מצוה הבאה בעבירה, וזהו שאמר הפסוק (ישעיה נט), "והוסג אחור משפט וצדקה מרחוק תעמוד", שאחר שהוסג המשפט, ע"כ גם הצדקה שעושין עומדת מרחוק ואינה מועילה לנותן כלל. וזהו שאומר הכתוב (שם נו) "שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא". ועל כן אמר להם תחילה משפטים, ואח"כ ציום על נדבת המשכן. ע"כ.

וע"פ סגנון זה יש לומר, שעל כן נכתבה מצות מתנות לאביונים, הצדקה המיוחדת של יום פורים, לאחר מצות משלוח מנות - שענינה להרבות אהבה ורעות (לחד טעמא), לרמז לנו, שיהיה נקי בעניני בין אדם לחבירו, ללא סכסוך ממוני עם רעהו, וללא חשש גזל והיזק וכדו', ורק לאחר מכן יתן מתנות לאביונים מכסף נקי וכשר. ולפיכך מקדימים מצות משלוח מנות הגורמת גם להתפייס זה עם זה, ולתקן הטעון תיקון, ולאחר מכן הדרך סלולה לקיים מצות מתנות לאביונים ללא חשש כאמור.

ובאו"א קצת יש לומר, שבא לרמז לאדם - הלקוי במידות רעות של בין אדם לחבירו - שלא ירגיע את מצפונו בנתינת מתנות לאביונים שהינו מושלם בעניני בין אדם לחבירו, והראיה שהינו נותן צדקה לאחרים ותורם לנצרכים... ועל זה בא הפסוק לרמוז לו, אם אינך חי בשלום עם חבריך, והינך מסוכסך עמהם, אל תרגיע את מצפונך בנתינת צדקה לאחרים, עדיין עליך לשפר את התנהגותך עם שכניך וקרוביך, ולחיות בשלום עם כולם, ולפיכך משלוח מנות נכתב תחילה.

ויש להטעים זאת יותר, כי הנה משלוח מנות בד"כ נותנים למכרים ולשכנים וכו', ומתנות לאביונים נותנים רק למי שהוא אביון אע"פ שאינו מקרוביו ומכריו, וכידוע שמחלוקת ומריבה ח"ו, אינה נגרמת בד"כ עם אנשים רחוקים, אלא דוקא עם אנשים שהאדם נמצא בקרבתם, כשכנים וקרובים. ועל כן רומז לנו הפסוק, שהמעלה היותר גדולה היא לחיות בשלום ולהסתדר עם הקרובים והשכנים, ולא רק עם אלו שאין להם מחויבות אליהם. [ושו"ר להמהר"ח פלאג'י בס' מועד לכל חי פרק לא (אות ק)], שצריך האדם להזהר הרבה שלא יהיה מחלוקת בביתו כלל, לא בליל פורים ולא ביום פורים. ויסבול הרבה ויעביר על מידותיו, יתר משאר ימות השנה. (אורה ושמחה דף כה ע"א). ולהאמור יתבארו הדברים בית"ש].

'פורים' על שם הפור והצרה **מדוע לא ע"ש ההצלה כבשאר המועדים**

"על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור וכו'." (ט כו).

והקשו רבים, מה נשתנה קריאת שם המועד הזה מכל השמות של שאר המועדים, שהשמות של כל המועדים נקראים על שם הנס, חג הפסח - על שם הדילוג מעל בתי ישראל בנוגפו את מצרים. וכן השם הנקרא בתורה חג המצות - על שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ ואכלו מצות. חג הסוכות - כי בסוכות הושבתי את בני ישראל וכו' (ויקרא כג מג). חנוכה - על שם חנוכת הבית. כלומר, המועד נקרא על שם הישועה והנס, ולא על שם השעבוד והיסורים והצרה, ואם כן, מדוע בפורים קראו שם המועד פורים על שם הפור אשר הפיל המן פור הוא הגורל להרע לישראל, (כדכתיב 'והפיל פור הוא הגורל להומם ולאבדם'. אסתר ט כד), ולא על שם ההצלה. היאך יתכן שנעשה יום שמחה זכר על שם הפור שהיה הצרה. כן הקשה בכתב סופר (אסתר ג ז), ובס' בני יששכר מאמרי חודש אדר (מאמר ד אות א). ובס' פרי צדיק לר' צדוק הכהן מלובלין (שמות, פורים אות ו). וכענ"ז הקשה בשו"ת אגרות משה ח"ה סימן יז. עיי"ש.

והנראה בזה בס"ד, ע"פ דרכו של הגרא"ח נאה (ס' קצות השולחן, בסופו), דלכאורה, מדוע קראו לימים האלה פורים שהוא תרגום של פרסית למילה גורל, כמו שמפורש בכתוב - 'הפיל פור הוא הגורל', היה ראוי לכאורה לקרוא למועד זה 'גורלות'. וביאר, שמכאן ראינו למה שכתבו בספרים הקדושים שמעלת יום הפורים גדולה מיום כיפורים, [א"ה. ע"י כענ"ז בס' פרי צדיק לר' צדוק הכהן מלובלין (שמות, פורים אות א)]. ועל כן קראו לימים האלה 'פורים', לרמז על מעלת הימים הללו שהינם כיום הכיפורים ואף במעלה יותר. ע"כ.

ומעתה, יש לומר מדוע נקרא פורים על שם הצרה ולא על שם ההצלה והנס, ומשום שרצו שיכירו כולם במעלת יום זה, ולפיכך, אע"פ שהוא ע"ש הצרה, מ"מ לא נמנעו וקראו לימים האלה פורים הרומז לכיפורים.

ומדוע דוקא בפורים ראו לנכון לקרוא כן שם המועד (אע"פ שהוא שם הצרה) בכדי להזכיר לכולם מעלת יום זה, הרי ישנם עוד מועדים שמעלתם גדולה מאד, ושם לא תקנו זאת.

והביאור בזה, שבעיקר בפורים יש להדגיש ולהזכיר זאת, היות וישנם כאלה שמחמת השכרות יכולים להגיע לכדי הוללות וקלות דעת, [ומשא"כ בשאר המועדים, וכעין שהביא הביאור הלכה בסימן תרצה (סעי' ב, ד"ה עד דלא ידע) מדברי המאירי וז"ל: חייב אדם להרבות בשמחה ביום זה ובאכילה ובשתיה עד שלא יחסר שום דבר, ומ"מ אין אנו מצווין להשתכר ולהפחית עצמינו מתוך השמחה, שלא נצטוינו על שמחה של הוללות ושל שטות, אלא בשמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת ה' יתברך והודאה על הנסים שעשה לנו. ועוד הביא שם מהחיי אדם וז"ל: כיון שכל הנס היה ע"י יין, לכן חייבו חכמים להשתכר ולפחות לשתות יותר מהרגלו כדי לזכור הנס הגדול. ואמנם, היודע בעצמו שיזלזל אז במצוה מן המצוות, בנט"י וברכה ובהמ"ז, או שלא יתפלל מנחה או מעריב, או שינהג קלות ראש, מוטב שלא ישתכר וכל מעשיו יהיו לש"ש. עכ"ל]. על כן ראו לנכון להזכיר לאדם את מעלת יום הפורים, שהינו יותר מיום הכיפורים, ובכך לא יבא לזלזל ביום נשגב זה.

"ימי הפורים האלה לא יעברו מתוך
היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם"